

εῖτε νόησιν, εῖτε φαντασίαν, εῖτε πρᾶξιν. Ἡ ψυχὴ εἶναι καθαρὸς δυναμισμός, ἀνάλογος μὲν πρὸς τὸν τῆς φυσικῆς σφαίρας, ἀλλ’ ἀλλοὶ δύντολογικῆς ὑφῆς, ως θάτιδωμεν εὐθύς ἀμέσως.

I. ΟΙ ΕΜΦΥΤΟΙ ΠΑΡΟΡΜΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

A'. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΟΡΜΗΣ

"Ολοι γνωρίζομεν τὰς ἐμφύτους παρωθήσεις μας πρὸς δρᾶσιν, τὰς συνοδευομένας ἀπὸ ἐν συναίσθημα ἐσωτερικῆς πιέσεως. Ὑπάρχει μία συνείδησις ἐλλείψεως, ἀνάγκης κτήσεως, μία τάσις ἀναζητήσεως καὶ στροφῆς πρὸς τὸ συγκεκριμένον, π.χ. πρὸς τροφὴν, πρὸς ποτόν, πρὸς συνομηλίκους, πρὸς ώραῖα πράγματα, πρὸς ἐνδιαφέροντα φαινόμενα, πρὸς ἴδεας, πρὸς τὸ ἄλλο φύλον κλπ. Ἡ δυναμικὴ αὕτη τάσις ἡ ἐμπερικλείσουσα σκοπιμότητα καὶ τελολογίαν προέρχεται ἀπὸ μίαν περιοχὴν τῆς ψυχῆς ὑπάρχουσαν πέραν τῆς συνειδήσεως καὶ πέραν τοῦ Ἐγώ.

Τὴν πρωταρχικότητα τοῦ φαινομένου ὑποδεικνύει δὲ Ἀριστοτέλης διμιλῶν περὶ δρέξεων ως αἰτίων τῆς κινήσεως τῆς ψυχῆς τόσον τῆς βιολογικῆς, δσον καὶ τῆς πνευματικῆς¹.

Τὸν δρὸν δύως δρμὴν εἰσάγουν πρῶτοι οἱ Στωϊκοί, τῶν δποίων δὲ ἀρχηγέτης Ζήνων εἶχε συγγράψει ἐν ἀπολεσθὲν ἔργον «Περὶ δρμῆς ή περὶ ἀνθρώπου φύσεως»². Ο δεύτερος μετ’ αὐτὸν σχολάρχης Χρύσιππος τὴν δρμέτει ως τὴν «πρώτην αἰνησιν τῆς ψυχῆς», ἥ τὴν «φοράν τῆς ψυχῆς ἐπὶ τι»³. Σημειώνει ἀκόμη ὅτι «δρμὴ τοῦ ἀνθρώπου λόγος ἐστὶ προστακτικὸς τοῦ ποιεῖν»⁴.

Ἡ κοινὴ παρατήρησις ἐπαληθεύει τὰς γνώμας ταύτας καθ’ ἑκάστην. Τὸ βρέφος ἀπὸ τῶν πρῶτων ἡμερῶν φωνάζει, διότι πεινᾷ, καὶ ἡσυχάζει ὅταν φάγῃ. Τὸ νήπιον τῶν 4 ἐτῶν ἐρωτᾷ δι’ ὅλα τὰ γύρω του πράγματα ἀκαταπαύστως. Ο παῖς ἐμφανίζει πλῆθος ἐνδιαφερόντων, τὰ δποία βλαστάνουν δημέσως ἔσωθεν. Ο ἔφηβος πιέζεται νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ ἄλλους, εἰς τοὺς δποίους νὰ ἀνακοινοῖ τὰς σκέψεις του καὶ τὰ συναισθήματά του. Ο δριμός αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην γὰ τὸν ἐκτιμοῦν καὶ δύναται νὰ φθάσῃ μέχρις ἀπελπισίας, ὅταν βλέπῃ,

1. Περὶ ψυχῆς Χ. 3, 3. Περὶ κοινῆς τῶν ζώων κινήσεως Χ. Μετά τὰ Φυσικὰ I, 1.

2. Διογ. Λαέρτ. VII, 4, 179.

3. Stoic. vet. fragm., III σελ. 40, IV σελ. 105 (Στοβ. Ἐκλ. II, 86, 17).

4. Πλουτάρχου, Περὶ Στωϊκῶν ἐναντιωμάτων XI.

δτι τὸν περιβάλλει περιφρόνησις καὶ ἀποστροφή. Ἐπιζητοῦμεν τὰ χρήσιμα πράγματα καὶ μοχθοῦμεν διὰ τὴν ἀπόκτησίν των, ἀλλ' δημοίως ἐπιζητοῦμεν καὶ τὰ ώραια, καίτοι μὴ ἐπηρεάζοντα τὴν αὐτοσυντήρησίν μας.

Παραδείγματα μαρτυροῦμεντα τὸ προβάδισμα τοῦ ἐμφύτου στοιχείου ἔναντι τοῦ ἐπικτήτου εἶναι αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐλλείπουν οἱ ἔξωθεν ἐρεθισμοὶ λόγῳ βλαβῶν τῶν αἰσθητηρῶν. Κατ' αὐτὰς ἐμφανίζεται πλήρης ἀναπλήρωσις τοῦ ἔλλειποντος δι' ἄλλης δδοῦ, δταν ἡ ἐνορμητικὴ δύναμις εἶναι ἀκμαῖα. Ἡ περίπτωσις τῆς Ἀμερικανίδος Helen Keller ὑπῆρξεν εἰς τὰς ἡμέρας μας χαρακτηριστική.

Η Helen Keller, γεννηθεῖσα τὸ 1880 εἰς τὴν Πολιτείαν τῆς Alabama, δτε ἥτο 18 μηνῶν προσεβλήθη ἐξ ὀστρακιδᾶς μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάσῃ τὴν όρασιν, τὴν ἀκοήν καὶ τὴν φωνὴν της. Μέχρι τοῦ 7ου ἔτους παρέμεινεν εἰς ψυχικὸν σκότος καὶ ἐνομίσθη, δτι ἥτο καταδικασμένη πλέον νὰ ζήσῃ ζωὴν ἥλιθου. Ἡ μεταμόρφωσίς της δύμας ἤρχισε κατὰ τὴν ἥλικιαν ταύτην, δταν ἀντελήφθη, δτι ὅλα τὰ πράγματα ἔχουν δύναματα¹. Ἐπειδὴ ἥτο καταπληκτικῆς εύφυτας, ἀλλὰ καὶ βουλητικότητος, παρηκολούθησε πανεπιστημιακὰς παραδόσεις, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας, ἐξέμαθε ξένας γλώσσας, μεταξὺ τῶν δποίων καὶ ἀρχαῖας Ἑλληνικά. Συνέγραψε τὰ ἔργα «Ἡ ζωὴ μου», «Ἄστιοδοξία», «Ἡ θρησκεία μου», «Τι θὰ ἐπεθύμουν νὰ ξβλεπον, έὰν εἶχαν τὴν δραστὶν μου μόνον διὰ τρεῖς ἡμέρας»² καὶ ἄλλα. Ἀνέπτυξε

1. Τοῦτο ἐγένετο ὑπὸ τὰς ἔξης περιστάσεις:

Ἡ διδασκάλισσά της Miss Sullivan ἐπέμενε νὰ τῆς συλλαβίζῃ λέξεις καὶ νὰ κρατῇ συγχρόνως τὴν χεῖρα τῆς Keller εἰς τὸ στόμα αὐτῆς. Μίαν πρωῖαν, ἐνῷ ἐπλύνετο ἡ Keller, ἡ Sullivan τῆς ἔρριψεν αἴφνιδῶς ὅδωρ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ, ἐνῷ ἐπρόφερε τὸ δνομα ὅδωρ, ἐκράτει ὡς ἀνωτέρω τὴν χεῖρα ἐκείνης παρὰ τὸ στόμα της. Τὸ ἀπόγευμα, δταν ἐπῆγαν εἰς τὸν κῆπον, τῆς ἔρριψε καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν ὅδραντλίαν ὅδωρ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τῆς ἐπανέλαβε τὸ δνομα ὅδωρ μὲ σύγχρονον φαῦσιν τῶν κινήσεων τῶν χειλέων της παρὰ τῆς τυφλῆς. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐγένετο ἡ ψυχικὴ της ἀφύπνισις. Τὴν ἐθίδαξε κατόπιν τὸ ίδικόν της δνομα, καὶ ἐπειτα ἄλλα, θέτουσα βαθμηδὸν εἰς κίνησιν τὴν ψυχὴν της. Διὰ τῆς ἀφῆς κατόπιν ἐμαθε τὰ γράμματα τῶν τυφλῶν.

2. Συνοπτικῶς αἱ ἐπιθυμίαι ποὺ ἐκφράζει εἶναι αἱ ἔξης:

Πρώτη ἡμέρα: Θὰ ἔζητε, λέγει, νὰ ἰδῃ τὰ πρόσωπα τῶν δποίων ἡ ψυχικὴ εύγένεια ἔκαμε τὴν ζωὴν της νὰ ξχη ἀξίαν. Νὰ ἀντιληφθῇ καὶ ὀπτικῶς τὰ συναισθήματά των, τὰς χαράς των, τὰς λύπας των, τὰς συγκινήσεις των. Ἐπειτα θὰ ἐπεθύμει νὰ περιεργασθῇ τὸ πρόσωπον ἐνδες βρέφους, διὰ νὰ συλλάβῃ τὴν ἀθωδητά του. Μετὰ ταῦτα θὰ περιειργάζετο τὰ βιβλία ποὺ ἀνέγνωσαν. Κατόπιν θὰ ήσχολεῖτο νὰ βλέπῃ τοὺς δύο πιστούς σκύλους της, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ καὶ διὰ τοῦ βλέμματός των τὴν ἀφοσίωσίν των. Τὸ ἀπόγευμα θὰ τὸ διέθετε εἰς περίπατον εἰς τὸ δάσος, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὰς ώραιό-

προσέτι μεγάλην δραστηριότητα εἰς διεθνῆ κλίμακα ύπερ τῶν κωφαλάλων καὶ τυφλῶν, ίδια μετά τὸν δεύτερον Παγκόσμιον πόλεμον, διε ηδεήθη ὁ ἀριθμός των, λόγῳ τῶν πολεμικῶν συμβάντων.

‘Η Keller συνεννοεῖται εύχερῶς μέσῳ τῆς συναδοῦ της, ήτις δι’ ἐλαφρῶν κινήσεων εἰς τὴν παλάμην τῆς μεταδίδει ὀλόκληρον διμήλιαν. Διὰ μόνης τῆς ἀφῆσις, ή γυνή αὕτη ἔξειλίχθη εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἀνωτάτας προσωπικότητας τῆς ἐποχῆς μας, ἐπειδὴ εἶχε προικισθῆ μὲ πλουσίας ἔσωτερικάς παρορμήσεις.

‘Η Ἑννοια τῆς δρμῆς χρησιμοποιεῖται συνεχῶς τόσον ἐν τῇ ψυχολογικῇ θεωρίᾳ, δισον καὶ εἰς τὴν καθ’ ἡμέραν ζωὴν ύπερ ποικίλα ἄλλα δύναματα, διπλαὶς προδιάθεσις, ἔνστικτον, ἐνδιαφέρον καὶ ἄλλα παρόμοια. ‘Ο δρος προδιάθεσις, προερχόμενος ἀπὸ τὴν ιατρικήν, δὲν εἶναι κατάλληλος, διότι ἀναφέρεται εἰς ἐκδηλώσεις, αἵτινες δύνανται νὰ βλαστήσουν, ἄλλα καὶ νὰ μὴ βλαστήσουν. ‘Ο δρος ἔνστικτον, προερχόμενος ἀπὸ τὴν Ζωολογίαν, σημαίνει κάτι τὸ μηχανικῶς καὶ αὐτομάτως ἐκδηλούμενον. Τοῦτο δμως ἀληθεύει διὰ τὰ ζῶα, ἄλλ’ δχι καὶ διὰ τὸν ἀνθρώπον, εἰς δν τὰ ἔμφυτα στοιχεῖα, μὴ δντα ἀποτελεσμένα, ἔχουν πλαστικότητα καθοριζούμενην τόσον ἔσωθεν δσον καὶ ἔξωθεν. ‘Ο δρος ἐνδιαφέρον, ποὺ μετεχειρίζετο ή ‘Ερβαρτιανή Ψυχολογία, δμολογεῖ τὴν ὑπαρξιν τῶν δρμῶν, ἄλλ’ οὗτος ἀποδίδει τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς πρᾶξιν τὴν προερχομένην ἐκ γνώσεως. ‘Η δρμή δμως εἶναι τάσις πρὸς τι, τὸ δποῖον δὲν εἶναι σαφῶς καθωρισμέ-

τητας τῆς χλωρίδος του καὶ νὰ ἴδῃ κατόπιν τὰ χρώματα τῆς δύσεως τοῦ ἥλιου. Τὴν νύκτα θὰ παρέμενε θαυμάζουσα ἐπὶ μακρὸν τὸ μεγαλεῖσον τοῦ οὐρανοῦ.

Δευτέρα ἡμέρα: Θὰ ἡγείρετο ἐνωρίς διὰ νὰ ἴδῃ τὸ θαῦμα τῆς ‘Ηοῦς καὶ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἥλιου. Θὰ ἐπεσκέπτετο κατόπιν τὰ ποικίλα ἕργα τῆς προόδου, ως καὶ τὰ μουσεῖα καὶ τὰς πινακοθήκας, διὰ νὰ αἰσθανθῇ καὶ δπτικῶς τὴν καλλιτεχνικὴν ἐκφρασιν τῶν ἀνθρώπων. Τὴν ἐσπέραν θὰ μετέβαινε εἰς τὸ θέατρον ή εἰς τὸν κινηματογράφον, δπου κατὰ προτίμησιν θὰ ἥθελε νὰ ἴδῃ ‘Αμλετ ή Φάλσταφ.

Τρίτη ἡμέρα: Τὴν πρωῖαν θὰ ἀπελάρμβανε καὶ πάλιν τὴν ἀνατολήν, ἀναζητοῦσα νέας ἐντυπώσεις ἐξ αὐτῆς. Κατόπιν θὰ ἀφωσιώνετο εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς μεταβαίνοντας εἰς τὰς ἔργασίας των, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ τὰς φροντίδας των, τὰς προσπαθείας των, τὰς χαράς των, τὰς λύπας των. Θὰ μετέβαινε πρὸς τοῦτο εἰς τὰ ἔργοστάσια διὰ νὰ ἀντιληφθῇ πῶς ἐργάζονται. ‘Ἐπειτα θὰ ἐπῆγαινε εἰς τοὺς κῆπους, δπου παιζουν παιδάκια. Τὴν ἐσπέραν θὰ μετέβαινε καὶ πάλιν εἰς τὸ θέατρον διὰ νὰ ἴδῃ κατὰ προτίμησιν ἐν εὕθυμον θέαμα, γνα ἀντιληφθῇ τὸν κωμικὸν τόνον τοῦ ἀνθρώπου Βλέμματος. (‘Ολόκληρον σχετικὸν ἀρθρον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ φύλλον τῆς ἐφημέρας «Καθημερινή» τῆς 22ας Νοεμβρίου 1946, ἐπ’ εύκαιρίᾳ τῆς τότε διαμονῆς τῆς Keller εἰς ‘Αθήνας.)

νον. "Οταν δρίζεται πλήρως, τότε έχομεν κάτι τὸ ύπερ τὴν δρμήν. Ἡ δρμή δέον γὰρ διακρίνεται ἀπὸ τὰς ἐξ ἐμπειρίας ή ἐξ ἔθισμοθ τάσεις. Ο πεπολιτισμένος ἔχει πράγματι πλήθος τάσεων, ως σταθερῶν συνοδῶν ζωῆς, δυναμένων νὰ γεννήσουν τὴν ψευδαίσθησιν τοῦ ἐμφύτου, πράγματι δμως προερχομένων ἐξ ἀγωγῆς. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συγχύσεως ταύτης παρίσταται ἀνάγκη σαφοῦς καθορισμοθ τῶν χαρακτηριστικῶν πάσης δρμῆς.

Γενικῶς ἐν τῇ δρμῇ ἔχομεν τὴν πρώτην βαθμίδα ψυχικῆς δλότητος. Ἐν αὐτῇ συγχρόνων πλείονα πρωταρχικὰ στοιχεῖα, ἥτοι δράσις, συναίσθημα, συνείδησις, λειτουργίαι ύπηρετικαὶ τούτων. Ταῦτα δὲν εὑρίσκονται ἀθροιστικῶς παρατεθειμένα, ἀλλ' ἀποτελοῦν ἐνδητὰ ἀδιάσπαστον.

Ως καθ' ἕκαστον χαρακτηριστικὰ τῶν δρμῶν δύνανται νὰ δριαθοῦν τὰ ἐξῆς:

1. Τὸ ζμφυτον. Πᾶσαι αἱ δρμαὶ δὲν εἰναι ἀποτέλεσμα γνώσεως ή διδασκαλίας, ἀλλ' ἐμφανίζονται ἀφ' ἑαυτῶν. Τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐξωτερικοθ περιβάλλοντος ἐνεργοῦσι διεγερτικῶς, ἀλλὰ δὲν τὰς γεννοῦν, δπως ὑποστηρίζει ὁ Βιολογισμός.

2. Τὸ πανανθρώπινον. Αἱ δρμαὶ εἶγαι κοιναὶ εἰς δλόκληρον τὸ εἶδος ἄνθρωπος. "Ολα τὰ ὑγιῆ ἄτομα εἰς δλους τοὺς λαοὺς καὶ εἰς δλας τὰς ἐποχὰς παρουσιάζονται ἔχοντα ταύτας a priori, καθὼς μαρτυρεῖ ή Ἰστορία καὶ ή Ἐθνολογία.

3. Τὸ διαρκές. Αἱ δρμαὶ εἶναι ισόβιοι συνοδεύουσαι δλόκληρον τὴν ζωὴν τοῦ ἀτόμου, παρὰ τὴν εἰς ἔντασιν παραλλαγὴν καθ' ἡλικίας, κατὰ τὸν ίδιαζοντα εἰς ἔκάστην τρόπον.

4. Ἡ πρακτικότητης. Αἱ δρμαὶ ἀποβλέπουν νὰ καταλήξουν εἰς πρᾶξιν.

5. Ἡ συναισθηματικότητης. Ακολουθοῦνται ἀπὸ εύχαριστησιν μὲν κατὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἀπὸ δυσαρέσκειαν δὲ κατὰ τὴν παρεμπόδισιν.

6. Ἡ λειτουργικότητης. Ἔκάστη δρμή κατὰ τὴν δρᾶσιν της, ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ λειτουργίας, σωματικάς ή ψυχικάς, τὰς δποίας καὶ κινητοποιεῖ.

7. Ἡ συνεργατικότητης. Ἔκάστη δρμή κατὰ τὴν δρᾶσιν της δὲν εἶναι μόνη, ἀλλ' ἔχει ἀπλῶς κεντρικωτέραν θέσιν ἐν τῇ ψυχικῇ δλάτητι, ἐξυπηρετουμένη ἀπὸ δλας τὰς ἀλλας.

8. Ἡ διεγερτικότητης. Αἱ δρμαὶ διεγείρονται ἀπὸ ἔξωθεν ἐρεθίσματα, τρεφόμεναι καὶ αὖξανόμεναι δι' αὐτῶν.

9. Ἡ ἀτομικότητης. Αἱ δρμαὶ ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῶν ποικίλουσκατ' ἄτομον, παραλλάσσουσαι καὶ ὑφιστάμεναι μεταμφιέσεις μέχρι ση-

μείου, ώστε νὰ καθίσταται συχνά ἀσαφές τὸ πρωταρχικὸν τέλος ἐκάστης.

10. Ἡ πλαστικότης. Αἱ δρμαὶ ἔχουν μὲν τελολογίαν, ἀλλ᾽ οὐχὶ μηχανικὴν δμοιομορφίαν. Ἐχουν πλαστικότητα διαμορφούμεναι τόσον ἔσωθεν, ἀναλόγως τοῦ τύπου τοῦ ἀτόμου, δον καὶ ἔξωθεν ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντος, ἐνῷ διεξάγεται ἡ ζωὴ τούτου, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἐπιδράσεων.

B'. ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΟΡΜΩΝ

Ἡ κλασικὴ Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία, ζητούσα νὰ προσδιορίσῃ τὰς καθαρῶς ἀνθρωπίνους τάσεις, σημειοῦ διὰ τοῦ Σωκράτους «τὸ πάθος τοῦ θαυμάζειν»¹, ώς τὴν ἔμφυτον τάσιν πρὸς γνῶσιν. Οἱ Πρωταγόρας² καὶ Δημόκριτος, προβάλλουν τὴν *Ἄιδω* καὶ τὴν *Δίκην*, ώς Διόθεν δεδομένας εἰς πάντα ἀνθρωπον, πρὸς ἀντίληψιν ἰδίως τοῦ κακοῦ. Οἱ Πλάτων ἔξαίρει τὴν τάσιν πρὸς τὸ *καλὸν* καὶ τὴν ἔμφυτον ἀναζήτησιν τοῦ ὀρατοῦ, οὐχὶ μόνον ως τοῦ αἰσθητικῶς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ως ἡθικῶς τελείου³. Οἱ Ἀριστοτέλης ἔμφαντει τὸν ἀνθρωπὸν ως ἔμφυτος πολιτικὸν *ζῶον*⁴. Οἱ Στωϊκοί, οἱ πρωτοι θεωρητικοὶ τοῦ θέματος τῶν δρμῶν, δὲν προσδιορίζουν τὰ εἴδη τούτων, σημειώνοντος χαρακτῆριστικῶς τοῦ Χρυσίππου, δτὶ αὗται «οὐ κατωνομασμέναι εἰσὶν»⁵.

Τὸ πρωτον διάγραμμα περὶ δρμῶν παρένεται κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ τοῦ Kant. δστις εἰς τὴν Ἀνθρωπολογίαν του διακρίνειτὴν γενετήσιον δρμῆν, τὸν ἐγωΐσμόν, τὴν δρμὴν πρὸς ἐλευθερίαν, τὴν δρμὴν πρὸς τιμὴν, τὴν δρμὴν πρὸς κυριαρχίαν καὶ τὴν δρμὴν πρὸς κτῆσιν. Μετὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς Ἐμπειρικῆς Ψυχολογίας μὴν πρὸς κτῆσιν. Μετὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς Ἐμπειρικῆς Ψυχοφυπαραμερίζεται τὸ θέμα τοῦτο, λόγῳ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς Ψυχοφυσικῆς καὶ τῆς ἀντίληψεως, δτὶ οἱ ἔξωθεν ἐρεθισμοὶ εἶναι οἱ κινούμντες τὴν ψυχήν. Τούτο δμως ἔξετάζεται συνεχῶς παρὰ τῆς βαθμηδὸν ἀναπτυσσομένης νέας ἐπιστήμης τῆς Βιολογίας. Ως *βασικαὶ δρμαὶ*, κοινοὶ εἰς τὸν ἀγθρωπὸν καὶ τὰ *ζῶα*, καθορίζονται ὑπὸ αὐτῆς ἡ πρὸς αὐτοσυντήρησιν καὶ ἡ πρὸς διαιωνισμὸν τοῦ εἴδους. ;Υπὸ τὴν ἐπιστοσυντήρησιν καὶ ἡ πρὸς διαιωνισμὸν τοῦ εἴδους. ;Υπὸ τὴν ἐπιδρασιν τοῦ Δαρβινισμοῦ προστίθεται κατόπιν ἡ δρμὴ πρὸς ἀγῶνα καὶ ἐπικράτησιν, τῆς δποίας κήρυξ ἐπίμονος ἀπέβη δ Nietzsche διὰ

1. Πλάτωνος Θεαίτητος 155 D.
2. Πλάτωνος Πρωταγόρας 322 C - D.
3. Συμπδοιον 210 A - C, Φαῖδρος 265 B.
4. Πολιτικὰ I, 1.
5. Κατὰ Στοβ. Ἐκλογ. II, 86, 17.

της θεωρίας του περὶ θελήσεως πρὸς δύναμιν (Wille zu Macht).

‘Η ἀνάπτυξις τῆς Κοινωνιολογίας ἐν τῷ μεταξὺ ὠδήγησεν εἰς τὸν καθορισμὸν καὶ ἄλλων κοινωνικῶν δρμῶν, πλὴν τῆς Ἀριστοτελικῆς πρὸς κοινωνίαν, διπλὰς τῆς πρὸς μίμησιν, τῆς πρὸς ἀνακοίνωσιν καὶ τῆς πρὸς ἀναγνώρισιν.

“Ἐν ἄλλῳ πεδίῳ, εἰς τὸ διποῖον ἐπεχειρήθη προσδιορισμὸς τῶν δρμῶν, ὑπῆρξεν ἡ Ψυχοπαθολογία. Τάσεις ψυχικαὶ, ἐμφανίσασαι εἰς μεγαλύτερον ἀριθμὸν διαταραχάς, ἐθεωρήθησαν ὡς βασικαὶ δρμαὶ, χωρὶς νὰ προσέχεται μήπως παρελήφθησαν ἄλλαι, ἀπλῶς διότι ὀλιγον ἀπησχόλησαν τὴν Ψυχοπαθολογίαν. Δὲν ἥρευνήθη προσέτι, μήπως αἱ προτεινόμεναι εἶναι ἀπλαῖ παραλλαγαὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς βασικῆς δρμῆς.

Αἱ ἀπὸ τὰς ποικίλας ταύτας ἀφετηρίας προελθοῦσαι ἀναζητήσεις ὑποδεικνύουν, δτὶ ἔχομεν δμάδας δλας δρμῶν. Αὗται εἶναι τρεῖς, ἡ τῷν Βιολογικῶν δρμῶν, ἡ τῶν Κοινωνικῶν δρμῶν καὶ ἡ τῶν Πνευματικῶν δρμῶν. Ἐπὶ μέροις δρμαὶ περιλαμβανόμεναι εἰς ἕκαστην τῶν δμάδων τούτων διακρίνονται, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαῖῳ ἐκτεθέντων βασικῶν γνωρισμάτων, αἱ ἀκόλουθοι.

α'. Αἱ Βιολογικαὶ δρμαὶ.

Βιολογικαὶ δνομάζονται αἱ δρμαὶ ἐκεῖναι, αἵτινες ἔξασφαλίζουν τὴν ζωὴν μας. Κοινὸν γνώρισμά των εἶναι, δτὶ ἀπαντῶσι καὶ εἰς τὰ ζῶα. Αὗται εἶναι ἡ δρμὴ πρὸς ἴκανοποίησιν δργανικῶν ἀναγκῶν, ἡ γενετήσιος, ἡ δρμὴ τῆς μητρότητος καὶ ἡ δρμὴ τῆς ἀποφυγῆς κινδύνων καὶ ἀμύνης.

1. Ἡ δρμὴ πρὸς ἴκανοποίησιν δργανικῶν ἀναγκῶν εἶναι ἡ παρωθοῦσα πρὸς τροφήν, πρὸς ποτόν, πρὸς ἀέρα, πρὸς κίνησιν, πρὸς ἀνάπτυσιν, πρὸς ὄπνον, πρὸς καθαριότητα, πρὸς θέρμανσιν, πρὸς κατοικίαν, πρὸς ἐνδυμασίαν. Ἡ ἔξεύρεσις τῶν μέσων συντηρήσεως εἰς τὴν πρωτόγονον κατάστασιν κατελάμβανε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἀτόμου. Ἐν τῇ κοινωνικῇ ἔξελει δμως γίνεται διαφοροποίησις τῶν ἀσχολιῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, ἡ δποια καθιστᾷ τὰ μέσα ταῦτα ποικίλα καὶ εἰς δλους προσιτά, λόγῳ τῆς ἀφθόνου παραγωγῆς τῶν διὰ τεχνικῶν τελειοποιήσεων. Ἡ τέχνη τῆς παρασκευῆς φαγητοῦ ἔδωκεν εἰς τὰς ἀπολαύσεις τῆς γεύσεως νέας ποιότητας. Αὗτὴ ἡ λῆψις τῆς τροφῆς κατὰ τὰ γεύματα καὶ δεῖπνα, εἴτε εἰς τὸν κύκλον τῆς οἰκογενείας, εἴτε εἰς εὑρύτερον κύκλον, ἔχει μεταβάλει τὴν πρᾶξιν ταύτην εἰς ἀφορμὴν πνευματικῆς ἐπικοινωνίας, συνοδευομένης ἀπὸ λεπτότητα τρόπων καὶ αἰσθητικήν δια-

σκευήν τοῦ συνδόου. Καὶ τὸ λιτότερον γεῦμα, τρωγόμενον ἐν συντροφίᾳ φιλικῶν προσώπων, παρέχει καλλιτέραν εύχαριστησιν ἀπό δοτοῦ τὰ γευστικὰ ἔδέσματα, τὰ διποῖα ἀπολαμβάνει τις μόνος.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

‘Η κατασκευή τῆς κατοικίας είναι ἐπιγέννημα τῆς δρμῆς ταύ-
της, ἀλλὰ καὶ ἄλλων στοιχείων τῆς υποστάσεώς μας. Τὸ ἔνστικτον
τῆς φωλεᾶς, μὲ τὸ δποῖον τὴν παραλληλίζουν, είναι τι ἀνάλογον,
ἀλλ’ οὐχὶ ὅμοιον. ‘Η πρώτη οἰκία φαίνεται δτι κατεσκευάσθη ὡς
«ἔστια» πρὸς διατήρησιν τοῦ πυρδός. “Ἐπειτα ἔχρησιμοποιήθη καὶ
πρὸς διαμονὴν ἐν αὐτῇ. ‘Η σημασία τῆς ηὔξηθη λόγῳ τῆς προφυλά-
ξεως ἐκ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν καὶ ἄλλων κινδύνων. Βαθμηδὸν διὰ
τῆς μονίμου ἔγκαταστάσεως καὶ τῆς συνοικήσεως κατὰ μεγάλας ὁμά-
δας ἀνεπτύχθη πολύμορφος ζωὴ καὶ ἔξησφαλίσθη ἢ διὰ τῆς παραδό-
σεως διατήρησις τῶν ἐκάστοτε δημιουργουμένων. ‘Ἐντὸς τῆς κατοι-
κίας διατηρεῖ ἔκαστος τὸ πλῆθος τῶν πραγμάτων, ποὺ συνδέονται
μὲ τὸ ἀτομόν του, καὶ πραγματοποιεῖ τὰς κλίσεις του καὶ τὰς προ-
τιμήσεις του. ‘Ἐντεθεῖν διὰ πάντα ὀριμον τὸ «home» είναι τὸ ἀναγ-
καῖον περιέχον ζωῆς.

καῖον περιέχον ζωῆς.
“Η ἐνδυμασία συνδέεται ἐπίσης πρὸς τὴν δρμήν ταύτην, οὐχὶ
ὅμως πρωτογενῶς. Αὕτη πιθανώτατα δὲν προῆλθεν ἀπό τὴν ἀνάγκην
τῆς προφυλάξεως ἐκ τοῦ ψύχους, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ
στολισμοῦ καὶ τῆς αὔξησεως τοῦ αὐτοσυναιθήματος. Ἐπειτα ἐβοή-
θησε διὰ τὴν μετακίνησιν καὶ διαβίωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ψυχροτέρας
περιοχάς. Βαθμηδὸν ἀποβαίνει στοιχεῖον ἐκφράσεως αἰσθητικῆς, ἀλλὰ
καὶ ἐκφράσεως ἐσωτερικῶν συναισθημάτων, εἴτε θλιβερῶν, εἴτε ἔορ-
ταστικῶν.

ταστικῶν.
2. Ἡ γενετήσιος δρμὴ εἶναι ἡ ἐπιζητούσα τὴν σύζευξιν
μετὰ τοῦ ἄλλου φύλου. ‘Υπάρχει καὶ εἰς τὰ ζῷα, ἀλλ’ ὡς τυφλὸν
ἔνστικτον. Εἰς τὸν ἀνθρώπον λαμβάνει τὴν μορφὴν τοῦ Ἐρωτος καὶ
τῆς ἐπιθυμίας Ισοβίου συζεύξεως μετὰ τοῦ προσώπου τοῦ ἑτέρου
φύλου. Άι ἔξ αὐτῆς βιώσεις συνδέονται μὲ μίαν ἐκτίμησιν καὶ ἀντί-
ληψιν ἀξίας, ἡ δποία κυρίως διεγείρει τὸν πόθον ἀποκτήσεως καὶ
διαρκοῦς ἐνώσεως. Μετ’ αὐτοῦ συνυπάρχει ἡ βιώσεις τῆς κατανοή-
σεως. ‘Ο ἀγαπώμενος θεωρεῖται ὡς φορεὺς ψηλῶν ἀξιῶν. Παράλ-
ληλος ἐμφανίζεται ἡ τάσις ἐκάστου μέρους νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ίδιας
του ικανότητας καὶ ἐμφανίσῃ ἀντιστοίχους ἀξίας. Οὕτως δὲ Ἐρως
ἀποβαίνει κέντρισμα πρὸς ἄνοδον καὶ ψηλὰς δημιουργίας.

³Ἐν τῇ συμβιώσει τῶν συζευχθέντων καὶ τῷ σχηματισμῷ οἰκογενείας ἔχομεν ψυχικὸν σύνδεσμον καὶ ἀσκησιν πνευματικῆς ζωῆς, διότι δὲ ἔρως καὶ δὲ γάμος πόρρω ἀπέχουν τοῦ νὰ ἔξαντλούνται μόνον μὲ τὴν γενετήσιον σχέσιν.⁴ Η Καλυψώ καὶ ἡ Κίρκη δὲν δύνανται νὰ κρατήσουν τὴν γενετήσιον σχέσιν.

τήσουν τὸν Ὀδυσσέα πλησίον των, καίτοι τὰ σωματικά των θέλγητρα εἶναι ἀνώτερα τῶν τῆς Πηνελόπης. Τὰ δεδομένα τῆς λαογραφίας βεβαιοῦν, δτὶ ἡ μονογαμία εἶναι ἡ φυσική κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δποία παρατηρεῖται καὶ εἰς πολλὰ ἀνώτερα ζῶα. Ὁ γάμος ἀκόμη καὶ διὰ πολλάς πρωτογόνους φυλάς εἶναι μέγα μυστήριον.

Ἡ ἐνεργητικότης ἡ ἀπορρέουσα ἐκ τῆς γενετησίου δρμῆς εἶναι μεγίστη. Αἱ πράξεις πρὸς τὰς δποίας παραθεῖ τὰ ἄτομα εἶναι σπουδαιόταται. Ἡδη ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῆς δρμῆς κατὰ τὴν ἥβην ἐπέρχεται οὐσιώδης ἀλλαγὴ εἰς τὰς ψυχικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἀτόμου. Ἐπιζητεῖται ἡ ἐπίδειξις ἴδιαιτέρων προτερημάτων καὶ λεπτῶν τρόπων συμπεριφορᾶς καὶ λαμβάνεται φροντίς διὰ τὴν κομψήν ἐμφάνισιν. Ὁ ἄρρην, δταν εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν, προσπαθεῖ νὰ δοκληρώσῃ τὴν μόρφωσίν του, νὰ ἀποκτήσῃ κοινωνικήν θέσιν καὶ ύλικήν ἐπάρκειαν, δχι μόνον διὰ τὸν ἔαυτόν του, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ὑπολογίζεται ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ ἄλλου φύλου.

Ἡ δρμή αὕτη ἔχει διάφορον μορφὴν εἰς τὸν ἀνδρα, ἡ εἰς τὴν γυναῖκα. Ὁ μὲν ἀνὴρ ἀναζητεῖ εἰς τὴν γυναῖκα τὸν ἄρτιον σωματικὸν τύπον μὲ χαρακτηρισμένας γραμμὰς διὰ κυοφορίαν καὶ θηλασμόν. Ἡ γυνὴ ἀντιθέτως ἀναζητεῖ εἰς τὸν ἄνδρα τὸ θάρρος, τὴν σωματικήν ὁγείαν, τὴν εύφυΐαν, τὴν βουλητικότητα, οὐχὶ δὲ τὴν ὀραιότητα, διότι αὕτη τῆς ὑπενθυμίζει θηλυκότητα.

Αἱ διαστροφαὶ τῆς γενετησίου δρμῆς εἶναι πολλαῖ. Ἡ πορνεία εἶναι ἐν ἐπιφαινόμενον τοῦ πολιτισμοῦ, μὴ ἐμφανιζόμενον συνήθως εἰς πρωτογόνους κοινωνίας. Αὕτη εἶναι δυνατόν νὰ προέλθῃ ἐξ δργανικῆς διαστροφῆς καὶ ἐξασθενήσεως τῆς ικανότητος πρὸς αὐτοκυριαρχίαν, σύμβαδιζούσης μὲ διανοητικήν κατωτερότητα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ψευδῆ ἐκζήτησιν κύρους καὶ ἀναγνωρίσεως, νοσηράν ἐκδηλώσιν φιλαρεσκείας, δκνηρίαν καὶ μανίαν ατολισμοῦ. Ὁ ἀντίστοιχος ἀνδρικὸς τύπος τοῦ Don Juan δύναται νὰ προέλθῃ ἀπὸ ματαιοδοξίαν, ή ἀπὸ δργανικήν διαστροφήν, ἐνεκα τῆς δποίας τὸ ἄτομον εἰς πᾶσαν πλήρωσιν αἰσθάνεται μίαν ἀπογοήτευσιν καὶ ἐξαντλεῖται εἰς διαρκεῖς ἀναζητήσεις. Ἄλλη διαστροφὴ εἶναι ἡ φυσικὴ ἀνεπάρκεια τῆς δρμῆς, ἥτις δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς περιφρόνησιν τοῦ ἄλλου φύλου, ἡ εἰς νεύρωσιν, ἡ εἰς ἐξιδανίκευσιν τῆς δλης λειτουργίας.

Ἡ γνώμη τοῦ Freud περὶ τῆς δρμῆς ὡς ἀποτελούσης τὴν αἰτίαν δλων τῶν ψυχικῶν ἐκδηλώσεων ἔχει ίσχυν μόνον διὰ τὰ παθολογικὰ ἄτομα. Ἡ καταπίεσις ωρισμένων παραθήσεων τῆς δρμῆς ταύτης, ὡς ἀντικειμένων εἰς τὴν κρατούσαν κοινωνικήν ἡθικήν, δὲν βιοθατὶ ἀπὸ τὰ ὄγιη ἄτομα ὡς κάτι δυσνηρόν καὶ νοσηρόν, ἀλλ' ὡς συγείδησις

τῆς ἀνωτερότητος τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ ζωώδους ἐν ἡμῖν. "Αλλωστε εἰς τοὺς πάσχοντας ἐκ σχετικῶν νευρῶσεων ἢ ψυχαναλυτική κάθαρσις ἐπιτυγχάνεται ἀκριβῶς διὰ τῆς καταδείξεως τῆς ὑπάρξεως εἰς τὸ ὑποσυνείδητον τοῦ συμπλέγματος, τοῦ προελθόντος ἐκ τῆς συγκρούσεως τῆς ὁρμῆς πρὸς τὴν κρατούσαν ἡθικήν. Ἡ ψυχανάλυσις δηλαδὴ οὐδὲν ὅλλο πράττει, εἰ μὴ νὰ βοηθήσῃ τὸ πνεῦμα νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τῆς ὁρμῆς. Ἡ θεραπεία δὲν ἐπέρχεται διὰ πληρώσεως τῆς ὁρμῆς, ἀλλὰ δι' ἐνισχύσεως τοῦ πνεύματος. 'Ο ὑφιστάμενος τὴν ψυχανάλυσιν βοηθεῖται εἰς τὴν μετασκευὴν τοῦ 'Ἐγώ του ς πρὸς τὴν σχέσιν ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου, τὴν δποίαν αὐτὸς δύδιος ἀναγνωρίζει,

3. Ή δε μὴ τῆς μητρότητος εἶναι ἡ παρωθοῦσα πρὸς ἀπόκτησιν καὶ ἀνατροφὴν τέκνων. Αὕτη, ὑπάρχουσα λίαν ἔντονος καὶ εἰς τὰ ζῶα¹, εἶναι διάφορος ἀπὸ τὴν γενετήσιον, ἐσφαλμένως δὲ συγχέεται ἢ ταυτίζεται μὲ τὴν τελευταίαν. Τούτο βλέπομεν εἰς συζύγους, οἵ διποῖοι, ἐνῷ ζοῦν ἐν πλήρει ἀρμογίᾳ καὶ μὲ εὐμάρειαν, αἰσθάνονται μίαν ἐσωτερικὴν πίεσιν, ἥνα πόθον νὰ ἀποκτήσουν τέκνα. ‘Η πίεσις αὕτη εἶναι κατ’ ἔξοχὴν ἔντονος καὶ βαθεῖα εἰς τὴν γυναικαν, συνδέεται δὲ καὶ μὲ τὴν σωματικὴν της κατασκευὴν. Κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεύνας δὲ δργανισμὸς τῆς γυναικὸς εὑρίσκει τὴν πλήρη βιολογικὴν ἀνάπτυξιν του μετὰ τὴν τεκνογονίαν. Κατὰ τὴν κυοφορίαν τὸ οόμβρυον παράγει ούσιας χρησίμους διὰ τὸν δργανισμὸν τῆς ἐγκύου. Γυναικεῖς, αἱ διποῖαι δὲν ἀπέκτησαν τέκνα εἶναι δλιγώτερον ισορροπημέναι. ‘Η αἰσχύνη τῆς στειρότητος, ἡ λίαν διαδεδομένη ἄλλοτε εἰς

έποιει καὶ ὁ ἄρρην ελεφας πολλακις ». Διατάσσεται
'Ακόμη καὶ κλοπαὶ παιδίων παρὰ θηλέων ζώων, πιθήκων, λύκων, ἄρκτων,
έπιτελούμεναι ύπδε τὴν παρώθηοιν τῆς ὄρμῆς ταύτης τῆς μητρότητος, μνημο-
γεύονται συνεχῶς.

πολλούς λαούς, δὲν δύναται νὰ ἔξηγηθῇ μόνον ἀπὸ ὑπολογισμὸν τῆς ζημίας, τὴν δποίαν ὑφίσταται μία οἰκογένεια ἢ ἐν κοινωνικὸν σύνολον λόγῳ ἐλλείψεως ἐκγόνων, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ τῆς συνειδήσεως, ὅτι ἡ στειρότης εἶναι ἐκδήλωσις μὴ δλοκληρώσεως τῆς προσωπικότητος τῆς γυναικός. Ἡ ἀντίληψις αὕτη, ἡ δποία ἡτόνησεν εἰς τὰς νεωτέρας κοινωνίας διὰ λόγους οἰκονομικούς, δὲν παύει νὰ ἔχῃ στερεάν βιολογικὴν καὶ ψυχολογικὴν βάσιν.

Ἡ ἐπιθυμίᾳ ἀποκτήσεως τέκνων ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ὅχι μὲ τὴν δύναμιν, τὴν δποίαν βλέπομεν εἰς τὴν γυναῖκα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ὀνομασία, δρμή τῆς μητρότητος, λαμβάνεται ἐκ τοῦ θήλεος. Εἰς τὸν ἄνδρα αὕτη ἔχει ἀλλο περιεχόμενον, προερχόμενον ἀπὸ τὸν πόθον τῆς συνεχίσεως τοῦ δνόματός του, τῶν ἀντιλήψεων καὶ ἐπιδιώξεών του, τῆς ἐπιτεύξεως καὶ δλοκληρώσεως διὰ τῶν τέκνων τῶν προσπαθειῶν καὶ σκοπῶν, τοὺς δποίους δ πατήρ δὲν ἡδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ εἰς τὴν ἴδικήν του ζωήν. Εἰς τὰ τέκνα του δ πατήρ βλέπει τὴν συνέχιον τῆς ὑπάρξεώς του ἐπὶ τοῦ πλανήτου.

Ἡ δρμή τῆς μητρότητος παραθεῖ τὴν γυναῖκα εἰς πράξεις μεγίστης αὐταπαρνήσεως. Ἡ ζωὴ τοῦ τέκνου της εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν ἴδικήν της ζωήν, οἱ πόνοι του εἶναι πόνοι της καὶ αἱ χαραὶ του χαραὶ της. Τὸ συμβάν τοῦ γνωστοῦ ποιητικοῦ μύθου τοῦ Richerpin περὶ τῆς «Καρδιᾶς τῆς Μάννας», ἡ δποία ἐρωτᾷ τὸ φονεύσαν αὐτὴν τέκνον της μήπως ἐκτύπησεν, δταν ωλίσθησεν εἰς τὸν δρόμον, ἐὰν ἐγίνετο πράγματι, δὲν θὰ διεξήγετο ἄλλως. Ἡ μητρικὴ ἀγάπη εἶναι τὸ βαθύτερον, τρυφερώτερον καὶ ἀνιδιοτελέστερον συναίσθημα. Κατὰ τοὺς πολέμους βαρέως τραυματισθέντες στρατιῶται, ἐνῷ ἔξεπνεον ἐφώναζον «μητέρα μου, μητέρα μου», δν καὶ ἥσαν δριμοὶ ἄνδρες!

Ἡ στοργὴ τοῦ πατρὸς καὶ ἡ φροντὶς διὰ νὰ μορφώσῃ καὶ ἀναδείξῃ τὰ τέκνα του, καίτοι ἀπὸ ἄλλα ἐλατήρια κινουμένη, παραθεῖ ἐπίσης εἰς κόπους, θυσίας καὶ στερήσεις μόνον δι' ἔξασφάλισιν τοῦ καλλιτέρου μέλλοντός των. Δι' δλους αὐτοὺς τοὺς μόχθους ἡ μόνη ἰκανοποίησίς του εἶναι νὰ βλέπῃ τὰ τέκνα του πνευματικῶς καὶ κοινωνικῶς ἀνερχόμενα.

4. Ἡ δρμὴ τῆς ἀποφυγῆς κινδύνων καὶ ἀμύνης ἐκδηλούθται ὑπὸ ποικίλας μορφάς. Πρώτη ἐκδήλωσις ταύτης εἶναι ἡ ἐμφυτος ἀποστροφή μας πρὸς ωρισμένα εἴδη τροφῆς βλάπτοντα τὸν δργανισμόν. Εἶναι ἡ δρμὴ τῆς ἀηδίας (Ekeltrieb), ως τὴν χαρακτηρίζει δ Mc Dougall. Ἐντονώτερον δμως ἐκδηλούθται ἡ δρμὴ κατὰ τὴν ἐμφάνισιν κινδύνων ἀπειλούντων τὴν σωματικὴν ἢ πνευματικὴν υπόστασιν τοῦ ἀτόμου. Περὶ τοῦ σωματικοῦ κινδύνου πληροφορεῖται τὸ ἀτομον διὰ τοῦ πόνου, καὶ τοῦ φόβου, οἵτινες ως φύλακες προ-

καλούν συναγερμόν διλων τῶν δυνάμεων πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτοῦ.

‘Η δύναμις τῆς δρμῆς εἶναι παμμεγίστη. Ό δργανισμός ύπό τὴν ἐπίδρασιν της ἀναπτύσσει ίκανοτητας, τὰς δποίας δὲν φθάνει εἰς τὴν κανονικήν του κατάστασιν. Ή ἐκ τοῦ κινδύνου διέγεραις δύναται νὰ προκαλέσῃ κατασίγασιν ἄλλων βασικῶν ἀνθρωπίνων δρμῶν. Ό πανικός εἰς καιδμενον θέατρον προκαλεῖ ἄλλοιωσιν δλοκλήρου τοῦ χαρακτῆρος, συσκότισιν τοῦ λογικοῦ καὶ ἔξαφάνισιν τῆς συμπαθείας καὶ φιλανθρωπίας. Μέχρι σήμερον διατηρεῖται ἡ ἀνάμνησις τῶν ἀγρίων ἐκδηλώσεων τῶν ναυαγῶν τῆς «Μεδιόσης»¹.

"Αλλη μορφή τῆς δρμῆς ταύτης εἶναι ή ἀποφυγὴ βιολογικῶν κινδύνων, ή ἀποστροφὴ πρὸς τὴν ἀκαθαρσίαν, πρὸς ἀσθενεῖς καὶ πρὸς δημόσιους αὐθαρέπους. Συχνὰ ἀποστρεφόμεθα ώρισμένα ἄτομα, μόλις τὰ ίδωμεν. Τούτο συμβαίνει διότι βλέπομεν εἰς αὐτὰ χαρακτηριστικά σωματικά ή ψυχικά ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια θεωροῦμεν ως κανονικά. Ἡ ἐκδήλωσις αὕτη εἶναι ή ἔμφυτος ἐπιδίωξις τῆς βιολογικῆς καὶ πνευματικῆς ύγειας. Ἀποστρεφόμεθα ἐπίσης ἄτομα, τὰ ὅποια εἶναι φορεῖς δλεθρίων ίδεων, ως ἐπικίνδυνα εἰς τὴν πνευματικὴν ζωήν, τὴν ιδικήν μας καὶ τοῦ συνδλου.

‘Η δρμή αὗτη γεννᾷ τὴν πρόνοιαν διὰ τὸ μέλλον, ἀναπτύσσει ἔξαιρετικὴν ἐνεργητικότητα καὶ γίνεται ἀφορμή μεγάλων ἐφευρέσεων καὶ τεχνικῶν προόδων. Ατομα καὶ λαοὶ ἀπειλούμενοι ὅποι ἔξωτερι-
κούς κινδύνους ἐκρατήθησαν ἐν διαρκεῖ προόδῳ καὶ ἐγρηγόρσει, ἐνῷ
ἀντιθέτως, ὅταν ἐπαυσεν ἡ ἀπειλή, ἔγιναν. Ήποδοτοῦσαν τῆς
εὐζωΐας μαλθακοὶ καὶ κατέπεσαν. Οἱ σύγχρονοι πόλεμοι ἐγένοντο
ἀφορμή σπουδαίων τεχνικῶν ἀνακαλύψεων.

‘Η διμάς τῶν βιολογικῶν δρμῶν ἀποτελεῖ τὸ ἀρχαῖκόν ὑπόστρωμα τὸ συνάπτον τὸν ξνθρωπὸν μὲ τὴν ὄντολογικὴν σφαῖραν τῆς ζωῆς. Υπάρχει στοιχειωδῶς ὑπὸ μορφὴν αὐτοματισμοῦ ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς ἥλιθους καὶ τοὺς σχιζοφρενεῖς.

Αλοθήσεις δημοπρετούσαι τὰς δρμάς ταύτας εἶναι κυρίως αἱ πρωτογονικώτεραι, ἥτοι ἡ τῆς ἀφῆς, τῆς δισφρήσεως καὶ τῆς γεύσεως.

1. Κατά τὸ 1816 ἡ γαλλικὴ φρεγάτα «Μέδουσα» ἐναυάγησε τεσσαράκοντα λεύγας μακράν τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀφρικῆς. Ἐπειδὴ ἡ σωτηρία τοῦ σκάφους ἦτο ἀδύνατος, οἱ 149 ἐπιβαίνοντες κατεσκεύασαν μὲν ξύλα μίαν σχεδίαν ἐπὶ τῆς ὁποίας κατέφυγον, ἐλπίζοντες νὰ φθάσουν εἰς τὴν ἔηράν. Τὰ κύματα δυνώς τὴν παρέσυραν μὲ τοὺς δυστυχεῖς ἐπιβαίνοντας πρὸς τὸν ὄκεανόν. Μετὰ δύο δεκατριάντα ώρας τὸ βρίκιον «Ἀργας» συνήντησε τὴν σχεδίαν μὲν δύνον 15 ἑτοιμοθανάτους γνάντας. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δοσὶ δὲν είχον ἀρπαγῆ ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχον καταφαγωθῆ ἀπὸ τοὺς ἐπιζήσαυτας.

Εἰδικαὶ λειτουργίαι ὑπηρετοῦσαι ταύτας εἶναι αἱ σωματικαὶ, τῆς θρέψεως, κυκλοφορίας, ἀναπνοῆς, αἱ γεννητικαὶ καὶ αἱ μυῖκαὶ. Ὡς ἀνεφέραμεν δμῶς ἐν τῇ διάτητι τοῦ ἀνθρώπου συνεργοῦν καὶ αἱ τῶν ἄλλων δρμῶν, τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν.

β'. Αἱ Κοινωνικαὶ δρμαί.

Κοινωνικαὶ δρμαὶ εἶναι αἱ παραθοῦσαι εἰς τὴν δημιουργίαν δμαθικῆς ζωῆς. Αὕται εἶναι ἡ πρὸς κοινωνίαν, ἡ πρὸς ἀνακοίνωσιν, ἡ πρὸς μίμησιν, ἡ τῆς συμπαθείας, ἡ πρὸς δρᾶσιν καὶ δημιουργίαν, ἡ πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ τιμήν, ἡ πρὸς ἀφοσίωσιν καὶ ύπακοήν.

1. Η δρμὴ πρὸς κοινωνίαν πιέζει ἔκαστον ἀτομον νὰ ἐπιζητῇ τὴν συναναστροφὴν τῶν δμοίων του. "Ηδη εἰς τοὺς πρωτόγόνους εἶναι ισχυροτάτῃ. Παρ' αὐτοῖς τὸ ἀτομον συγχέει ἐαυτὸ πρὸς τὸ σύνολον τῆς φυλῆς. Δὲν ἔχει ίδιαν προσωπικότητα, ἀλλὰ ταυτίζεται μὲ τὴν φυλήν, εἰς ᾧν ἀνήκει. Ὁντογενετικῶς ἡ δρμὴ ἐμφανίζεται λίαν ἐνωρίς. Ἐὰν ἔχωμεν πλησίον δύο νήπια, εἰς μὲν τὴν ἡλικίαν κάτω τῶν πέντε μηνῶν παρατηροῦν τὸ ἐν τὸ ἄλλο, μετὰ τὸν πέμπτον μῆνα μειδιοῦν πρὸς ἄλληλα καὶ βαβίζουν, μετὰ δὲ τὸν ἕβδομον μῆνα ἐγγίζουν ἄλληλα.

Ἡ γνώμη ἡ διατυπωθεῖσα ὑπὸ τῶν Σοφιστῶν κατὰ πρῶτον, ὅτι ἡ κοινωνία δὲν εἶναι φύσει, ἀλλὰ νόμῳ, ἡ ἐπαναληφθεῖσα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Διαφωτισμοῦ, δὲν δύναται νὰ σταθῇ. Ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις δὲν εἶναι προτὸν συνθήκης (*contrat*), λόγῳ κατανοήσεως τῆς ἐκ τῆς συμβιώσεως ὠφελείας. Ἡ κοινωνικότης εἶναι αὐτοσκοπός. "Ἐκαστος ἀνθρώπου προτιμᾷ νὰ εὑρίσκεται εἰς αἴθουσαν πλήρη θεατῶν. ἢ εἰς κενήν, ἔστω καὶ ἀν οὐδένα ἐξ αὐτῶν γνωρίζῃ. Εύχαριστεται καλλίτερον νὰ ἐργάζεται εἰς βιβλιοθήκην πλήρη ἀναγνωστῶν, νὰ μεταβαίνῃ εἰς ἐκδρομὰς μὲ ἄλλους καὶ νὰ τρώγῃ εἰς ἐστιατόριον μὲ καλὴν πελατείαν. Ἡ φυσικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ ζῇ ἐν κοινωνίᾳ¹.

Ἡ κοινωνικότης δὲν ἐμφανίζεται μόνον εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς δλα τὰ ζωϊκὰ εἴδη. Πολλὰ ζῶα, ὅταν τοὺς λείπουν ἀτομα τοῦ αὐτοῦ εἴδους, συνδέονται μὲ ἄλλα διαφόρου εἴδους, συχνὰ ἀπο-

1. Κατὰ τὸν Vierkandt οἱ ιθαγενεῖς τῆς Αύστραλίας ζοῦν κατὰ μικρὰς μετακινουμένας δμάδας ἐκ μιᾶς ἔως δύο οἰκογενειῶν, λόγῳ δυσμενῶν δρῶν διατροφῆς. Περιοδικῶς δμῶς συναθροίζονται οὗτοι εἰς μεγάλας συγκεντρώσεις καὶ κάμνουν σπουδαίας ἑορτᾶς χωριζόμενοι πάλιν κατόπιν. *Gesellschaftslehre*, 2e Aufl. Stuttgart 1928, S. 179.